

Ulkoasiainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 20/2024 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- kansallisen turvallisuusviranomaisen päällikkö Päivi Kaukoranta, ulkoministeriö
- lähetystöneuvos Anna-Mari Wong-Hämäläinen, ulkoministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Tuomas Hyvärinen, puolustusministeriö
- sektorin johtaja, everstiluutnantti Mikko Westersund, Pääesikunta
- ylitarkastaja Emmi Äijälä, suojelupoliisi

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä tehty sopimus ja siihen liittyvät hallinnolliset järjestelyt sopimuksen täytäntöönpanemiseksi muodostavat sopimuskehikon, jonka puitteissa Yhdysvallat ja Naton jäsenvaltiot ja Naton sotilas- ja siviilielimet jakavat keskenään sellaista ydinalan tietoa, jonka on katsottu olevan tarpeen Naton yhteisen puolustuksen ja turvallisuuden edistämiseksi sekä ydinaseen mahdollisesta käytöstä muodostuvaan uhkaan varautumiseksi. Ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä tehty sopimus on yksi niistä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on liittymisneuvotteluissa sitoutunut liittymään vuoden kuluessa Pohjois-Atlantin sopimuksen voimaantulosta Suomen osalta.

Sopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 12.3.1965. Sopimus tulee Suomen osalta voimaan sinä päivänä, jona Suomi ilmoittaa Amerikan yhdysvaltojen hallitukselle haluavansa sitoutua

Valiokunnan mietintö UaVM 3/2024 vp

noudattamaan sopimuksen ehtoja. Se, että Amerikan yhdysvallat soveltaa sopimusta Suomeen, edellyttää lisäksi, että sen kongressi hyväksyy soveltamisen Yhdysvaltojen atomienergielain mukaisesti. Sopimuksen voimaansaattamislaki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä tehdyn sopimuksen (jäljempänä ATOMAL-sopimus, Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty for Co-operation regarding Atomic Information) tavoitteena on luoda puitteet, joissa Yhdysvallat ja Naton jäsenmaat ja Naton sotilas- ja siviilielimet jakavat keskenään sellaista ydinalan tietoa, jonka on katsottu olevan tarpeen Naton yhteisen puolustuksen ja turvallisuuden edistämiseksi sekä ydinaseen mahdollisesta käytöstä muodostuvaan uhkaan varautumiseksi.

Hallituksen esityksessä todetaan Suomen olevan sitoutunut Pohjois-Atlantin sopimukseen ja Natoon liittokuntana sekä poliittisesti että sotilaallisesti, ja että Suomi osallistuu kaikkeen Naton toimintaan, politiikan valmisteluun ja päätöksentekoon, mukaan lukien ydinasepolitiikan suunnitteluryhmään. ATOMAL-sopimukseen liittyminen mahdollistaa osaltaan Suomen täysipainoisen osallistumisen yhteistoimintaan Naton ja liittolaisten kanssa. ATOMAL-sopimuksen myötä Suomi voi saada ydinpuolustukseen liittyviä tietoja, jotta Suomi voisi nykyistä paremmin valmistautua Suomeen mahdollisesti kohdistuvan ydinaseiden käytön vaikutuksiin ja niiltä suojautumiseen sekä niiden rajoittamiseen. Vastaavasti Suomi sitoutuu luovuttamaan kyseisiä tietoja Natolle, sen organisaatiolle ja jäsenvaltioille tarpeelliseksi katsomansa määrän.

ATOMAL-sopimuksessa määritellään säännöt, joiden mukaan Naton jäsenmaiden tulee käsitellä ydinpuolustustietoa sisältävää turvallisuusluokiteltua tietoa. Naton turvallisuusluokiteltuihin asiakirjoihin, mukaan lukien ATOMAL-sopimuksen alaiset asiakirjat ja tietojenvaihto, sovelletaan kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain erityissäännöstä ehdottomasta salassapidosta, eikä näihin asiakirjoihin kohdistu julkisuuslain mukaista salassapidon vahinkoedellytyslausekkeiden mukaista arviointia. Naton turvallisuusluokitellut asiakirjat on siten pidettävä salassa, jollei niitä koskevista sopimuksista tai säännöistä muuta johdu. Naton asiakirjoihin ei lähtökohtaisesti järjestön omien säännösten tai käytäntöjen perusteella sovelleta julkisuusperiaatetta, eikä järjestön osalta ole säädetty yleisestä lähtökohtaisesta tiedonsaantioikeudesta sen asiakirjoihin.

Hallituksen esityksen mukaan kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annettu laki tarjoaa asianmukaisen säädöskehikon myös Naton piirissä vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon käsittelylle Suomessa. ATOMAL-sopimus ei edellytä lain muuttamista.

Kaikki nykyiset Naton jäsenvaltiot ovat osapuolina Naton tietoturvallisuussopimuksessa, ja Pohjois-Makedoniaa lukuun ottamatta kaikki Naton nykyiset jäsenvaltiot ovat myös ATOMAL-sopimuksen osapuolia. Pohjoismaat ovat tehneet lisäksi sopimuksen Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisesta suojaamisesta ja vaihtamisesta (SopS 10—12/2013). Näin ollen Suomen viiteryhmän maiden kansainväliset velvoitteet ovat yhteneväiset.

Valiokunnan mietintö UaVM 3/2024 vp

Ydinpuolustustietojen tietoturvaluutta koskevia määräyksiä sisältyy myös tietoturvaluudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehtyyn sopimukseen ja turvallisuussäätöihin (HE 4/2023 vp—EV 4/2023 vp). Tietoturvaluussopimus on tullut Suomen osalta voimaan 23.8.2023.

Kansainvälisistä tietoturvaluusvelvoitteista annetun lain 4 §:ssä on säännökset niistä viranomaisista, jotka huolehtivat kansainvälisten tietoturvaluusvelvoitteiden toteuttamisesta. Suomessa kansallisena turvallisuusviranomaisena (National Security Authority, NSA) kansainvälisten tietoturvaluusvelvoitteiden toteuttamiseen liittyvissä tehtävissä toimii ulkoministeriö. Puolustusministeriö, Pääesikunta, suojelupoliisi sekä Liikenne- ja viestintävirasto toimivat kansainvälisissä tietoturvaluusvelvoitteissa tarkoitettuina määrättyinä turvallisuusviranomaisina (Designated Security Authority, DSA).

Ydinenergialain (990/1987) 4 §:n mukaan ydinräjähteiden maahantuonti samoin kuin niiden valmistaminen, hallussapito ja räjäyttäminen Suomessa on kielletty. Hallituksen esityksessä todetun mukaisesti ATOMAL-sopimus ei koske ydinräjähteiden maahantuontia, valmistamista, hallussapitoa tai räjäyttämistä eikä sopimuksen piirissä vaihdettavia tietoja ole katsottava ydinmateriaalivalvonnan piiriin kuuluviksi tiedoiksi.

Saadun selvityksen mukaan ATOMAL-sopimuksen aiheuttamat vaikutukset eri hallinnonaloille ovat rajallisia, koska pääosa Nato-jäsenyydestä johtuvista tietojärjestelmien muutoksista, uusien tietojärjestelmien käyttöönotosta ja toimitilaratkaisuista sekä niiden auditoinneista ja koulutuksesta johtuvista muutoksista toteutetaan Naton tietoturvaluussopimuksen ja Naton turvallisuussäätöjen täytäntöönpanon yhteydessä. Näitä vaikutuksia on selvitetty hallituksen esityksissä HE 315/2022 vp ja HE 4/2023 vp.

Eduskunnan tiedonsaantioikeus

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota ja pitää tärkeänä hallituksen esitykseen sisältyviä kirjauksia eduskunnan tiedonsaantioikeuden toteutumisesta. Eduskunnan tietojensaanti- ja osallistumisoikeus Nato-asioissa turvataan perustuslain ja muun lainsäädännön nojalla. Valtiosäännön perusta on perustuslaissa säädetty kansainvälisen periaate (2 § 1 momentti), jonka mukaan eduskunta on ylin valtioelin myös kansainvälisissä asioissa. Eduskunnan vaikutusmahdollisuudet tulee turvata myös ennakoivalla tavalla.

Hallituksen esityksessä todetaan, että Naton turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyä koskevat säännökset on otettava huomioon myös tietojen käsittelyssä eduskunnassa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi Naton turvallisuussäätöjen mukaisia toimintamalleja (sisältäen tila-, henkilö- ja tiedonhallintaratkaisut sekä niihin liittyvät tekniset ratkaisut) ja henkilöturvallisuus selvitystodistusten myöntämistä soveltuvin osin. Edelleen esityksessä todetaan, että nykyisessä kansainvälisessä yhteistyössä tietoturvaluutta koskevien velvoitteiden noudattamiseen kiinnitetään paljon huomiota ja tietoturvaluusvelvoitteiden asianmukainen kunnioittaminen on keskeinen osa valtion mahdollisuuksia toimia kansainvälisessä yhteistyössä ja saada tietoja muilta valtioilta. Valiokunta yhtyy tähän arvioon ja painottaa samalla, että edellä sanottu ei saa rajoittaa eduskunnan tiedonsaantioikeutta Nato-asioissa, mukaan lukien käsiteltävänä oleva ydinpuolustustietoja koskeva

Valiokunnan mietintö UaVM 3/2024 vp

yhteistyö. Valiokunta toistaa jo Naton tietoturvaluusopimuksen käsittelyn yhteydessä korostamansa eduskunnan tiedonsaantioikeuden tärkeyden Nato-asioissa ja sen toteutumisen varmistamisen kaikilla turvaluokittelutasoilla (UaVM 1/2023 vp—HE 4/2023 vp). Hallituksen esityksen kirjaukset eduskunnan tiedonsaantioikeuden ulottumisesta myös salaiseen tietoon ovat tärkeitä (ks. HE 20/2024 vp, s. 13—14).

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 20/2024 vp tarkoitetun sopimuksen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 20/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 14.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kimmo Kiljunen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Annika Saarikko kesk
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Sanna Antikainen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala